

Годишна конференция на Социалната платформа

Брюксел, 9 декември 2011г.

На 9 декември 2011г. в Брюксел бе проведена [годишната конференция на Социалната платформа](#) – организация, обединяваща 42 мрежи на НПО, представени от своите национални и регионални асоциации и работеща активно за укрепването и усъвършенстването на условията и предпоставките за силна социална Европа, както и за утвърждаването на неправителствения сектор като легитимен партньор в диалога с европейските институции.

На [събитието](#) присъстваха като лектори или гости, представители на Европейската комисия, Европейския парламент, Съвета на Европа, академични работници, представители на националните администрации и на редица НПО под егидата на Социалната платформа.

Водещата тема на конференцията бе представянето и обсъждането на разработения неотдавна от платформата работен документ с препоръки до лидерите и работните органи на ЕС във връзка с дискусиите по бъдещата Европейска рамка за качеството на социалните услуги. Очаква се рамката да съдържа набор от принципи, утвърдени от държавите членки, чието следване ще бъде задължително в рамките на целия ЕС.

В уводните си изказвания Кони Ройтер и Хедър Рой, съответно председател и заместник-председател на Социалната платформа, представиха детайлно визията на своята организация за бъдещето на качеството на грижите и философията, която стои зад документа. Няколко са факторите, които организацията е взела предвид като отправна точка при формулирането на препоръките:

- Услугите в сферата на социалната сигурност и здравеопазването са пряко зависими от промените в начина на предоставяне, финансиране и регулиране на тези дейности.
- Въпреки съществуващите различия между системите на социална сигурност на отделните държави членки, налице е сходство в налагащите се тенденции за намаляване на разходите, нарастващо под-договаряне на предоставянето на публични услуги, откриването на пазари за предоставяне на услуги с търговска цел и прякото подпомагане на потребителите на услуги чрез системите за предоставяне на ваучери.
- За съжаление горните тенденции далеч не винаги допринасят за повишаване на ефективността на предоставяните услуги, а по-скоро водят до установяването на система, при която бедността, дискриминацията и отричането на съществуващи потребности обричат потребителите на такива услуги на ограничен или никакъв достъп до основни социални и здравни услуги.
- Недостатъчните средства и стремежът за ограничаване на разходите имат пряко отражение върху условията на труд в сектора, които се характеризират с ниско заплащане, краткосрочни договори и ненормирано работно време. Всичко това води както до занижаване на качеството на услугите, така и до негативно въздействие върху работещите в сектора – в голямата си част жени, лица от етнически малцинства или емигранти. В същото време и при липсата на адекватна система за оценка на квалификацията, уменията и компетентностите, предлагани от тези лица, те неизбежно се сблъскват с липса на признание за полагания от тях труд.

- Развитието на трудовия пазар, както и настъпващите социални и демографски промени водят до повишено търсене на услуги, които са концентрирани и интегрирани в общностите.
- По-високото търсене на такива услуги спрямо предлагането принуждава хората, и най-вече жените, да запълнят тази празнина като самите те се заемат с обслужването на зависими от грижи свои близки и роднини. Същевременно стойността на този труд най-често остава непризната и не се заплаща, което на свой ред се отразява негативно върху полагащия грижите като го лишава от доход, редовни вноски за пенсионно осигуряване и не на последно място ограничава възможностите му за личен живот.
- Заслужава да се отбележи ролята на доставчиците на услуги от неправителствения сектор. Те често ангажират доброволци и предоставят иновативни услуги в рамките на общностите, в които живеят нуждаещите се лица.

В този контекст ясно се очертава необходимостта от изграждане на една благоприятна икономическа и правна среда, която да направи възможно предоставянето на качествени социални услуги. При формулирането на политиката на равнище ЕС това означава преди всичко:

- Да бъде разработена и приета европейска регулаторна рамка за услугите от общ интерес, която да надхвърли традиционната пазарна логика и да гарантира наличието и достъпа до социални и здравни услуги в целия ЕС.
- Да се инвестира финансово в социалните и здравните услуги.
- Да се разработи и следва система за квалификация на труда, полаган в този сектор.
- Да се признае формално стойността на грижата, която се полага без насрещно заплащане посредством приемане на национални и европейски механизми за подкрепа на такива лица като например гарантиране на адекватен минимален доход, социална закрила, пенсионни права, възможности за периоди на прекъсване в кариерата, достъп до обучение през целия живот.

Как на практика може да се осъществи всичко това, имайки предвид че качеството на услугите трябва да бъде оценявано на възможно най-близкото до потребителите равнище? Според Социалната платформа е наложително да се направи ясно преразпределяне на ролите на всички равнища в следните насоки:

Институции на ЕС

- Приемане на принципи относно качеството на европейско равнище и формулиране на насоки и препоръки за държавите членки при установяването и контрола на стандартите за качество
- Идентифициране и разпространение на добри практики посредством отворения метод за координация

Държави членки, регионални и местни органи

- Разработване на системи за качеството и създаване на услуги, които да отразяват обсъжданите принципи, изграждане на системи за оценка и усъвършенстване на услугите

Неправителствени доставчици на услуги и мрежи на потребителите на услуги

- Поемане на ангажимент за придържане към тези принципи и активно участие на всички етапи от изготвянето, прилагането и оценката на Европейската рамка за качество.

На тази база Социалната платформа формулира девет принципа за постигане на качествени социални и здравни услуги в Европа и ще лобира активно за това те да залегнат в бъдещите актове на ЕС.

1. Зачитане на човешкото достойнство и на основните права на потребителите на социални и здравни услуги, което да гарантира че тези лица няма да бъдат обект на пренебрежително и унижително отношение, ще бъдат запознати с правата си, ще разполагат с механизми за подаване на оплаквания и ще имат достъп до обективна информация относно услугите, които им се предоставят.
2. Социалните и здравни услуги трябва да бъдат насочени към постигането на конкретни цели и да подлежат на редовна оценка, като се постави акцент върху благосъстоянието на обслужваното лице, неговото семейство и общност и се създадат механизми за ефективна обратна връзка. Това предполага, че лицата, които предоставят услуги се чувстват лично ангажирани с постигането на резултати.
3. Предоставяните услуги са съобразени със специфичните потребности на съответното лице и зачитат такива фактори като възрастта, сексуалната ориентация, религията, етническия произход и личните нужди и желания на лицето.
4. Създаване на механизми, които да гарантират сигурността на всички потребители, включително на онези от тях, които са в най-уязвимо положение (деца, хора с увреждания), като по този начин се коригира асиметричният характер на връзката между доставчик и потребител на такива услуги. От особено значение е създаването на механизми за контрол и нормативна рамка за предотвратяване на физически, психически или финансови злоупотреби, както и установяването на процедури за подаване на оплаквания.
5. Система, при която настоящите и потенциални потребители на услуги се насърчават да участват активно при вземането на решения относно създаването, доставката и оценката на този вид услуги. Потребителите следва да имат свое място в процеса на управление и оценка на услугите.
6. Предоставянето на услуги да следва холистичен подход, който предполага, че на един потребител могат да се предоставят различни видове услуги. Това важи особено за хората с увреждания, които обикновено се нуждаят от цяла гама от социални и здравни услуги. Всичко това води до идеята за изготвяне на дългосрочни планове и за постигане на добра координация между доставчиците на различни услуги.
7. Общностите, в които живеят тези лица, са пряко ангажирани като партньори в предоставянето на услугите. Стремешът е да се разработят услуги на местно равнище, които да задоволят потребности на местно равнище и да съдействат за социална интеграция.
8. Услугите се предоставят от висококвалифициран персонал, който работи при добри условия на труд. Социалните работници се нуждаят от специализирано обучение за посрещането на конкретни нужди на определени категории потребители.

9. Системата за предоставяне на услуги се управлява по прозрачен начин и при максимална отчетност.

От името на Европейската комисия комисар Ласло Андор приветства документа и особено възприетия от него холистичен подход и потвърди наличието на политическа воля като заяви, че „Европа проявява загриженост, но държавите членки полагат усилия в различна степен“. Именно в тази посока възнамерява да работи Комисията като подпомогне държавите членки да създадат свои национални платформи в тази сфера. Непосредствен приоритет за Комисията ще бъде работата по Съобщение относно всички аспекти на полагането на дългосрочни грижи, което се очаква да бъде завършено и представено през 2013 г. В него ще залегнат такива въпроси като преценката на качеството на полаганите грижи (предвижда се възприемане на общи формулировки и разбиране, както и на обща методология за стандартите на качество), привличането на квалифицирани, компетентни работници посредством осигуряване на достойни условия за работа и предотвратяване на злоупотребите с възрастни лица, в тясно сътрудничество с програмата ДАФНЕ на ЕС.

Настъпващите дълбоки демографски изменения водят до силно намаляване на броя на трудоспособното население. Според Комисията тази нова реалност налага преориентиране на политиките и съсредоточаване на усилия и ресурси за създаване на среда, която да насърчава живот без зависимост от полагане на грижи. Става дума за стимулиране на т.нар. активен живот на възрастните хора, за търсене на иновативни решения и подходи към съществуващи или нововъзникващи проблеми и за развитие на технологичните средства в помощ на възрастните хора, за да могат те да запазят независимостта си възможно надълго. Стъпка в тази посока за облекчаване на ежедневието на възрастните хора е стимулирането на публично-частни партньорства в тази област.

На следващо място Комисията призовава към качествена промяна в разбирането, че дългосрочните грижи са тежест и дейност с ниска или никаква възвращаемост в потенциален пазар и мощно средство за създаване на нови работни места. Тази тенденция се подкрепя от най-новите статистически данни, според които понастоящем 10% от заетото население на ЕС е ангажирано в сектора на социалните грижи, като последният се явява с най-висок потенциал за набиране на работна сила заедно със сектора на информационните технологии и зелените работни места. В същото време прогнозите за следващото десетилетие сочат, че нарастващ брой от работещите в областта на социалните грижи ще напуснат сектора, което ще доведе до недостиг на работна ръка и от своя страна ще постави на дневен ред с особена острота въпросите за бариерите пред вътрешната мобилност, условията на труд и наемането на мигранти.

Друг въпрос, който изисква особено внимание е разглеждането на тези въпроси през призмата на пола. Данните сочат, че $\frac{3}{4}$ от нуждаещите се от грижи и $\frac{4}{5}$ от работещите в сектора са жени, което достатъчно красноречиво свидетелства за диспропорциите при полагането и получаването на грижи. На дневен ред стои и провеждането на дебат относно стойността на публичната интервенция в сектора на социалните грижи.

Всичките тези теми ще намерят отражение в една или друга степен в различните прояви, планирани в рамките на инициативата „ 2012 – Европейска година на активния живот на

възрастните хора“, която ще включва три основни линии: по-дълъг живот и заетост, включващ подход и живот, без зависимост от грижи.

Представителите на ротационното полско председателство и на Европейския икономически и социален комитет също се присъединиха към горните тези и констатации, като подчертаха необходимостта от помиряване между социална и икономическа Европа в търсене на правилния микс от политически мерки и в стремеж за равно споделяне на отговорността за грижите между жените и мъжете, както и между поколенията.

Каква е гледната точка на академичния сектор? Фиона Уилямс от Университета в Лийдс – дългогодишен сътрудник на Социалната платформа и консултант в процеса на изготвяне на Препоръките- разгледа темата в контекста на огромните обществени (демографски и социално-политически) промени, на които сме свидетели, модернизиранието на системата на социалните грижи отвъд фрагментирането на услугите и дълбоката финансова криза, обхванала европейския континент. Като отправна точка бе подчертана необходимостта от по-голямата видимост, по-силен глас и по-ясно призната стойност на полагането на грижи – фактори, които да способстват за привличане на доходи в икономиката (икономическата стойност на незаплатеното полагане на грижи се равнява през 2011г. на 189 милиарда евро), за разкриване на скрити злоупотреби в процеса на грижи, за защита на достойнството и сигурността както на потребителите, така и на работещите в сектора лица.

Пътят напред минава през изчистване на съществуващите конфликтни точки, а именно:

- Адаптиране на политическите и икономическите споразумения по отношение на социалните грижи – предвидените значителни съкращения на разходите ще засегнат най-силно тъкмо уязвимите социални групи. Един по-балансиран подход обаче би съдействал за утвърждаване на взаимната зависимост, солидарността и социалното приобщаване в обществото.

Дискусията, последвала така представената визия и приоритети, бе структурирана в няколко панела, чиято цел бе формулиране на конкретни, експертни предложения за подобряване на текста на Препоръките.

Всички участници категорично се обединиха около тезата, че правото на получаване на грижи трябва да бъде провъзгласено за основно човешко право, включително в Хартата на основните права на ЕС и като такова да се ползва със съответните механизми за защита. На потребителите на грижи следва да се осигури възможност за външна оценка на качеството на предоставяните им грижи, както и да се създадат възможности за привличането им да дадат своя принос още на етапа на развиването на самия тип услуга.

Приоритетна подкрепа за лицата, които се грижат за членове на семейството, правно обвързващ инструмент на ниво ЕС относно качеството и достъпа до услуги, съдействие за запазване на съществуващите мрежи от социални контакти на възрастните хора след приемането им в институция с цел преодоляване на самотата (т.нар. soft solidarity), механизми за допълнителни гаранции срещу злоупотреби срещу лица в уязвимо положение от страна на частни изпълнители на услуги, призови за изясняване на ролята на държавите, които реагират бързо на проблемите на банковия сектор, но не и на тези в социалната сфера и за дефиниране

на грижите като публична функция като единствено средство за подобряване на качеството, независимо от естеството на доставчика, регламентираното равно третиране на мигрантите работници и др. бяха сред предложенията, които да бъдат включени или доразвити в документа.

Въпросите за баланса между полагането на грижи, работата и семейството, беше обособен в самостоятелен панел. Очевиден акцент в тези дискусии бе аспектът пол, предвид илюстрираните по-горе факти, че 2/3 от всички полагащи грижи в семейството са жени. Наред с това жените лесно биват сегрегирани в сектори, които са по-ниско оценявани и съответно по-ниско заплатени, което на свой ред води до утвърждаването на негативни стереотипи, свързани с пола. Това бе сполучливо резюмирано от Мери Колинс от Европейското женско лоби с думите, че „жените са невидимите ръце, на които се опира обществото от векове и целият ни свят зависи от тях“. Необходима е радикална промяна в самото разбиране за грижите от тежест до споделена отговорност, като полагането на грижи започне да се цени като сериозно, жизненоважно умение, предполагащо едновременно управление на много и различни по вид задачи.

Напредъкът, отбелязан в законодателен план, е ограничен - в момента в работните органи на Съвета текат обсъждания по Директивата за работното време, а дискусиите по проекта на Директива за платения отпуск по майчинство са блокирани, поради голямата разнородност в позициите на държавите членки. За встъпващото датско председателство това досие ще бъде приоритетен въпрос.

Много може да бъде направено и чрез привличане на работодателите за договаряне на гъвкаво работно време, работа от къщи, адаптирано работно време на службите за услуги и магазините и др.

Материалът е изготвен от Елена Караджова, участничка в конференцията